

УДК 338.43.02:006.83

Н. С. Пугачова,
асистент кафедри економічної теорії, інтелектуальної власності
та публічного управління, Поліський національний університет
ORCID ID: 0000-0002-9101-1148

DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.157

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ ЕКОЛОГІЗАЦІЄЮ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

N. Puhachova,
Assistant of the Department of economics theory and intellectual property, Polissia National University

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO STATE MANAGEMENT OF GREENING OF AGRICULTURAL PRODUCTION

Аналізуючи сучасний стан економіки України, доводиться констатувати, що залежність національної економічної системи від мінерально-сировинного комплексу тільки посилюється. Інноваційний сценарій розвитку України, декларований в якості цільового, не має на увазі виключення базових галузей з національної економічної системи, що передбачає розгляд в якості однієї з найважливіших стратегічних завдань України раціональне використання природних ресурсів. Водночас спостерігаються істотні диспропорції щодо відтворювальних процесах природних ресурсів, які проявляються передусім у скороченні приросту запасів. У зв'язку з цим основним фактором економічного зростання має стати підвищення ефективності відтворення природних ресурсів за рахунок якісного оновлення методів та інструментів його державного регулювання екологізації аграрного виробництва. Існуюча система державного регулювання недостатньо враховує інтереси регіонів-суб'єктів країни, малого і середнього бізнесу, що істотно позначається на процесі відтворення ресурсів та функціонуванні геологорозвідувальних і гірничодобувних компаній, приводячи до диспропорцій відтворення і зниження цінності національних компаній-надрокористувачів.

Розглянуто роль екологізації аграрного господарства та пошук шляхів для вирішення проблем безпеки харчових продуктів. Облік глобальних тенденцій і сприятливих умов виробництва екологічної аграрної продукція в Україні. Досліджено концептуальну основу щодо заохочення раціонального використання сільськогосподарських земель та природних ресурсів у аграрному виробництві в Україні малими формами управління. Визначено компоненти успішної діяльності цих форм управління.

Запропоновано та обгрунтовано стратегічні напрями розвитку екологізації аграрного виробництва також обгрунтовано механізм управління екологічним аграрним виробництвом в сучасних умовах розвитку АПК.

Analyzing the current state of the Ukrainian economy, we have to state that the dependence of the national economic system on the mineral resource complex is only increasing. The innovative scenario of Ukraine's Development, declared as a target, does not imply the exclusion of basic sectors from the national economic system, which provides for the consideration of rational use of natural resources as one of the most important strategic tasks of Ukraine. At the same time, there are significant imbalances in the reproduction processes of Natural Resources, which are manifested

primarily in a reduction in the growth of reserves. In this regard, the main factor of economic growth should be improving the efficiency of Natural Resources reproduction through a qualitative update of methods and tools of its state regulation of greening agricultural production. The existing system of state regulation does not sufficiently take into account the interests of Regions-subjects of the country, small and medium-sized businesses, which significantly affects the process of resource reproduction and the functioning of geological exploration and mining companies, leading to disproportions in reproduction and reducing the value of national subsurface user companies.

The role of greening the agricultural economy and finding ways to solve food safety problems is considered. Taking into account global trends and favorable conditions for the production of ecological agricultural products in Ukraine. The conceptual framework for promoting the rational use of agricultural land and natural resources in agricultural production in Ukraine by small forms of management is studied. The components of successful activity of these forms of management are defined.

Strategic directions for the development of greening of agricultural production are proposed and justified, and the mechanism for managing ecological agricultural production in modern conditions of agro-industrial complex development is also justified.

Ключові слова: сталий розвиток, аграрне виробництво, національна сільськогосподарська політика, сертифікація продукції, державна політика, екологізація.

Key words: sustainable development, agricultural production, National Agricultural Policy, product certification, state policy, Greening.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Стан економіки аграрного сектора, що склалися в на початку ХХ ст. в багатьох країнах світу, обґрунтовано вимагав переходу на інтенсивні методи ведення господарювання з максимальними застосуванням засобів хімізації та проведення меліорації земель. Проте використовувалися вони односторонньо, для отримання економічних результатів, при цьому завдавали колосальної шкоди стану екології, що в свою чергу викликає практично невідворотні антропогенні руйнівні наслідків: деградація ґрунтів, та як наслідок зниження його родючості і, що призводить до погіршення якості продукції та загального стану навколишнього природного середовища.

Сучасні тенденції техногенного, природоруйнівного типу розвитку ведуть до екологічної кризи в сільському господарстві. В силу цих обставин протиріччя, що виникли між економічною доцільністю та екологічною безпекою вимагають перегляду сформованої техногенної концепції розвитку аграрного виробництва, що і викликає потребу розробки загальної комплексної природоохоронної стратегії, що має орієнтуватись на узгодження рішень практично всіх економічних та екологічних проблем у аграрному виробництві. За таких умов головним напрямом його розвитку повинна стати екологізація всіх виробничих процесів.

У практичному плані екологізація аграрного виробництва значить освоєння методів ведення виробництва, котрі мають бути заснованих на впровадженні систем організації такого виду землеробства, за якого використовувались би принципи раціонального та екологічно

безпечного природокористування, спроможних забезпечити збільшення виробництва, одночасно вирішити соціально-економічні проблеми села. Екологізація аграрного виробництва спрямована на забезпечення відтворення ґрунтової родючості, створення умов для дбайливого ставлення до землі і виробництва екологічної продукції.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ ВИРШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ

Дослідженню різних аспектів взаємодії економіки та екології в сучасних ринкових умовах, проблемам функціонування економічних систем у сільському господарстві з урахуванням екологічного чинника присвячені праці вчених В.М. Афанасьєва, Ю.І. Бистракова, В.В. Бузмакова, Н.І. Жукова, А.В. Голубєва, М.Я. Лемешева, О.І. Литовки, Є.Г. Лисенко, П.М. Нестерова, І.П. Нужина, І.М. Потравного, Н.В. Чепурних, Г.І. Біжут, В.А. Чернікова, А.Я. Якобсона та ін. Еколого-економічні аспекти переходу до моделі сталого розвитку аграрного виробництва розглянуті в роботах В.І. Данилова-Данильяна, В.М. Баутіна, І.М. Буздалова, В.П. Зельднер, В.В. Козлова, Н.М. Лук'янчикова, С.Б. Огнівцева, А.В. Петрикова, А.Л. Пустуєва., В.Н. Чепурних, В.А. Мерзлова та інші.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є обґрунтування теоретичних і методологічних підходів до визначення державного управл-

іння екологізацією аграрного виробництва, як фактору, що забезпечує його ефективний і сталий розвиток в умовах сучасного ринкового середовища.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Традиційно сформоване уявлення про економіку як область взаємовідносин лише в сфері виробництва матеріальних об'єктів, що необхідні людині, не повною мірою відображають діалектику еколого-економічних взаємовідносин таких категорій, як екологічна безпека та економічна доцільність.

Відомо, що в основі будь-якого економічного розвитку лежать три фактори економічного зростання: трудові ресурси, штучно створені засоби виробництва, природні ресурси. Однак, довгий час в економічній науці і на практиці не приділялося достатньо уваги екологічним проблемам і наслідкам економічного розвитку у вигляді забруднення і зниження якості навколишнього середовища. При цьому природні ресурси розглядалися як невичерпні, що і стало однією із причин формування техногенного типу економічного розвитку. Цей тип характеризується як природоємкий та природоруйнівний. Закони ринкової економіки диктують необхідність отримання прибутку, яка є основним критерієм ефективності виробництва. Однак досягнення її будь-яким шляхом не враховує в результатах виробничої діяльності екологічних наслідків. Такий підхід до виробництва призводить до погіршення стану природи [1].

Основу регулювання природокористування становить теорія зовнішніх ефектів економічної діяльності, які позитивно або негативно впливають на іншу сторону. Для обліку екологічного фактору в економічному розвитку зовнішні ефекти (екстерналії) мають велике значення. Теорія зовнішніх ефектів виходить, по-перше, з того, що забруднення навколишнього середовища приносить, в основному, економічний збиток, і, по-друге, згаданий збиток може бути оцінений і компенсований грошовими виплатами. Першим проблему витрат, пов'язаних із зовнішніми ефектами, досліджував англійський економіст А. Пігу (1877—1959 рр). Він показав, що забруднення дає зростання екстернальних витрат. Задля підприємця найважливіша мета-мінімізація своїх приватних витрат для збільшення прибутку. І найпростіший шлях тут — економія на природоохоронних витратах. Вироблені в цьому випадку забруднення не враховуються самим підприємцем і відповідно витрати на їх усунення не відображаються в собівартості. У цьому випадку суспільство, окремі підприємці, люди і т. д. будуть змушені витратити свої додаткові кошти на ліквідацію збитків завданих довкіллю внаслідок виробництва. Така чином, загальні соціальні витрати і витрати на виробництво продукції повинні складатись з індивідуальних та екстернальних витрат, оцінених у вартісній формі [2].

З урахуванням цих обставин, подальший розвиток суспільного виробництва вимагає обов'язкового обліку екологічних принципів і факторів. Необхідний пошук нових напрямів раціонального природокористування,

пов'язаних з підтриманням важливих для життєдіяльності людини і суспільного виробництва умов (чистота води, повітря, ґрунтів), усуненням можливості виснаження водних, земельних, лісових та інших ресурсів. Об'єктивно виникла потреба в розробці концепції еколого-економічної збалансованості. Такою концепцією була визнана Концепція сталого розвитку світової спільноти, сформульована на Конференції ООН у 1992 р. у Ріо-де-Жанейро, яка формувалася як альтернатива стереотипам споживчого суспільства і парадигмам економічного розвитку.

Прийнято вважати, що поняття сталого розвитку ("sustainable development") вперше було використано в доповіді "Наше майбутнє" Всесвітньої комісії з охорони та розвитку навколишнього середовища в 1987 р., де описується сталий розвиток як "розвиток, при якому задовольняються існуючі потреби без ризику можливого заподіяння шкоди задоволенню потреб майбутніх поколінь" [3].

Необхідність формування оптимального взаємозв'язку екології та економіки присвячені численні дослідження Є. Г. Лисенко, який у своїх роботах, присвячених даній проблемі, відзначав, що ігнорування в аграрному виробництві екологічного фактору при вирішенні економічної проблеми попиту і пропозиції призводить до погіршення агроекологічного стану сільськогосподарських угідь, що в кінцевому підсумку знижує ефективність виробництва. На його думку, необхідне виробництво такої кількості сільськогосподарської продукції при найменших витратах, що оптимально забезпечувало б населення в екологічно чистих продуктах харчування, а промисловість — у сировині, і щоб високі темпи економічного зростання виробництва продукції сприяли вирішенню екологічних та соціальних проблем на селі [4].

Склалися протиріччя між сільським господарством і навколишнім природним середовищем, що призвели до необхідності переведення виробництва на якісно новий рівень, пов'язаний з адаптацією технологій до екологічним умовам території та агроекологічним вимогам виробленої продукції. Досягнення подібного рівня, на нашу думку, можливо при формуванні стійких еколого-економічних систем (агроекоосистем) у сільському господарстві за рахунок освоєння екологічних методів господарювання, які передбачають скорочення антропогенного навантаження в процесі сільськогосподарського природокористування. Що в свою чергу зажадає перегляду сформованої концепції організації виробництва. З цією метою необхідно обґрунтувати теоретичні положення, характеризують особливості сільськогосподарського виробництва на принципах екологізації, а також фактори, що визначають його розвитку в рамках Концепції переходу до сталого розвитку сільського господарства.

Пріоритетне значення концепції сталого розвитку аграрного виробництва та сільських територій було яскраво висвітлено Європейською конференцією з сільського розвитку (Ірландія, Корк, 7—9 листопада 1996 р.) [5].

Суть концепції переходу до сталого розвитку сільського господарства та сільських територій (Sustainable Agriculture and Rural Development, САРД) полягає в

Таблиця 1. Фактори, що забезпечують розвиток еколого-економічних систем

Рівень еколого-економічних систем	Фактори	
	економічні	екологічні
Мезорівень (регіон)	Раціональне сільськогосподарське природокористування з урахуванням соціально-економічних умов регіону	Адаптивний підхід до землекористування, забезпечувати відтворення земельних ресурс
	Диверсифікація виробництва. Максимальна зайнятість сільського населення, в т. ч. за рахунок нових виробництв	Спеціалізація на виробництві і переробці екологічної продукції з місцевої сировини
	Зниження економічного шкоди та природоохоронних витрат	Підвищення якості навколишнього середовища та продукції
	Виробництво екологічної сировини і фізіологічно повноцінних продуктів харчування за доступною ціною	Скорочення засобів хімізації у технологіях, забезпечення розширеного відтворення ґрунтової родючості
	Створення інфраструктури по розвитку екологічного сільськогосподарського виробництва	Розвиток екологічної сертифікації, екологічного аудиту
Мікрорівень (сільськогосподарське підприємство)	Отримання якісної продукції більш ефективними способами при знизенні витрат	Виробництво по замкнутому циклу (організація власного насінництва, кормів, органічних і зелених добрив, переробки продукції)
	Зменшення використання залучених капіталовкладень, велика самостійність і незалежність від системи агробізнесу	Впровадження адаптивно-ландшафтних систем землеробства на основі біологізації технологій у згідно із законами екологічного землеробства. Використання власних ресурсів підприємства
	Економічне зростання виробництва продукції та підвищення її якості	Раціональне використання сільськогосподарських угідь з урахуванням їх агроекологічних властивостей

Джерело: [6].

тісній взаємопов'язаності всіх складових: технології сільськогосподарського виробництва, природно-екологічних систем, соціально-економічних умов — знання населення, ступінь його готовності та здатності до інновацій [6].

Під стійким розвитком сільської місцевості більшість науковців розуміють "стабільний розвиток сільської спільноти, забезпечує виконання його народногосподарських функцій (виробництво продовольства, сільськогосподарської сировини, інших — несільськогосподарських товарів і послуг, а також суспільних благ); збереження сільського способу життя та сільської культури, надання рекреаційних послуг, соціальний контроль над територією; відтворення населення; зростання рівня і поліпшення якості його життя; підтримка екологічної рівноваги в біосфері. Забезпечення стало го розвитку сільських територій є комплексною проблемою і можливо за умови: макроекономічної стабільності і збільшенні внутрішнього продукту; забезпечення економічного зростання в сільському господарстві; розвиток несільськогосподарської зайнятості в сільській місцевості, формування на селі інститутів громадянського суспільства, що забезпечують захист економічних і соціальних інтересів різних груп сільського населення [7].

Можна сказати, що сталий розвиток будь-якої території визначається сукупністю соціально-економічних та природно-екологічних факторів, які можна розділити на чотири групи: виробничо-економічного розвитку, пов'язані з рівнем розвитку сільськогосподарського виробництва та його становищем в умовах відкритого ринку, розвитком інших видів виробництва та сфери

послуг, особливо зі станом постачання виробництва і торгівлі виробленої продукцією (регіональний маркетинг) та ін.; соціально-економічного розвитку, пов'язані з населенням, його культурою та способом розселення, рівнем зайнятості населення та його доходів, його соціальним забезпеченням, сформованою інфраструктурою та т. п.; збереження природної, культурної та духовної спадщини, пов'язані з об'єктами природи (земельними, водними та іншими природними ресурсами, особливими об'єктами живої природи і т. п.), багато в чому визначальними можливостями, що мають економічну цінність території, а також з пам'ятниками архітектури, включаючи релігійні, і всім іншим, що становить історію краю і країни і представляють інтерес, як для сьогодення, так і наступних поколінь людей; політики та інституційних перетворень, пов'язаних з відносинами володіння, розпорядження та користування землею, лісами, водними ресурсами, об'єктами виробництва, інфраструктури та іншими, беруть участь у системі багатофункціонального розвитку сільських територій, пов'язаних з організацією влади та управління на місцях, у регіоні та країні загалом, з системою освіти [6].

Досягнення Цілей сталого сільського розвитку можливе у разі вирішення таких завдань: диверсифікація сільської економіки та розширення джерел формування доходів у сільського населення; посилення державної підтримки сільгосптоваровиробників та підвищення суспільної оцінки сільськогосподарської праці; посилення соціального захисту сільського населення; зміцнення правової та фінансової бази при управлінні сільським розвитком; розвиток інтеграції сільських територій в загальноукраїнський Культурний простір; раціональне

залучення в господарський оборот і підвищення ефективності використання природних, матеріальних і людських ресурсів сільської місцевості; розвиток ринкової інфраструктури та підвищення доступу до ринків збуту продукції; розвиток місцевого самоврядування та зміцнення його фінансових основа; зміцнення наукової та кадрової бази сільського розвитку [5].

Термін "екологізація" отримав безліч тлумачень: екологізація знань, науки. У соціально-економічному плані екологізація вимагає переходу від витратного принципу (він включає не тільки уявну ефективність максимальних грошово-ресурсних, а й природно-ресурсних витрат) до природозберігаючих методів господарювання, відмови від екстенсивного розширеного споживання природних ресурсів, отримання максимуму користей при мінімумі залучається сировини і незначному порушенні середовища життя [8].

Стосовно до аграрного виробництва, з нашої точки зору, екологізація являє собою напрямок розвитку господарства, в основі якого покладено освоєння екологічно орієнтованих способів господарювання, що забезпечують розширене відтворення природних матеріальних ресурсів, виробництво конкурентоспроможної продукції за рахунок формування стійких та ефективних еколого-економічних система. Під стійким розвитком еколого-економічної системи слід розуміти розвиток, спрямований на збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції за рахунок створення стійкого агроландшафту, використовуючи екологічні методи господарювання на основі впровадження адаптивно-ландшафтних систем землеробства, забезпечуючи раціональне залучення в господарський оборот і підвищення ефективності використання природних, матеріальних і трудових ресурсів сільської місцевості.

Аналіз літературних джерел, вивчення досвіду зарубіжних країн, а також наші перші практичні кроки і наукові дослідження в цій області, дозволили автору виявити фактори, забезпечують сталий розвиток еколого-економічних систем різного рівня на основі екологізації сільськогосподарського виробництва (табл. 1).

Отже, сталий розвиток еколого-економічних систем у аграрному виробництві забезпечується взаємозв'язком технологічних, екологічних та соціально-економічних процесів, підвищуючи ефективність виробництва. Водночас економічною основою сталого розвитку сільського господарства є створення конкурентоспроможного виробництва при адаптивному підході до його організації, спрямованої на отримання якісної продукції більш пов'язаної з придбанням і застосуванням засобів хімізації (синтетичні добрива та засоби захисту рослин), інтенсивної обробкою ґрунту і меліорацією. Однак, як показала багаторічна практика, такий спосіб призводить до порушення стійкого стану агроєкосистеми, яке проявляється в погіршенні якості земельних ресурсів і продукції, знижуючи її конкурентоспроможність і ефективність виробництва.

Викладені вище теоретичні положення дають підставу прийти до висновку, що в основі впровадження екологічних методів господарювання повинні лежати агро-екологічні принципи, при цьому сільськогосподарське підприємство необхідно розглядати як еколого-економічну систему, що підвищує свою стійкість за рахунок

раціонального використання природних і антропогенних ресурсів, підвищуючи ефективність виробництва.

Основними завданнями екологізації аграрного виробництва, при переході його до сталого розвитку слід вважати: зниження економічного збитку і природоохоронних витрат; відтворення природних ресурсів, передусім земельних; підтримка родючості ґрунту і її розширене відтворення за рахунок власних ресурсів сільськогосподарського підприємства; отримання якісної продукції при зниженні витрат за рахунок ефективного використання залучених раніше ресурсів та максимізації біологічних факторів виробництва.

Проведені дослідження дозволили виявити фактори, що визначають організаційно-технологічну та соціально-економічну основу переходу сільськогосподарського виробництва на екологічний спосіб господарювання, забезпечуючи його сталий і ефективний розвиток і дозволяють вирішити такі завдання: підвищення економічної ефективності виробництва шляхом організації раціонального використання сільськогосподарських угідь на основі впровадження адаптивно-ландшафтних систем землеробства, спрямованих на відновлення та забезпечення розширеного відтворення спадного потенційного родючості ґрунту; поліпшення якості продукції та підвищення її конкурентоспроможності за рахунок зниження витрат виробництва шляхом освоєння ресурсозберігаючих технологій [5].

Таким чином, вирішення проблеми надійного забезпечення країни основними продуктами харчування за рахунок вітчизняного виробництва переходу від високвитратних технологій до ресурсозберігаючих систем ведення аграрного виробництва, заснованих на екологізації виробництва, при їх певному стимулюванні; вдосконалення територіального поділу праці між аграрним аиробництвом регіонів; розвитку регульованого державою продовольчого ринку. В методах державного регулювання продовольчого ринку повинні переважати заходи, спрямовані на здійснення цінової та інвестиційної політики, пільгового оподаткування та кредитування.

З усього вищевикладеного можна зробити висновок, що Україна має необхідні умови для розвитку екологічного аграрного виробництва та, крім того, володіє рядом конкурентних переваг у порівнянні з зарубіжними країнами, що дає їй можливість у найближчому майбутньому увійти до числа експортерів екологічної продукції на міжнародному ринку. Нині в Україні вже є ряд підприємств, що ведуть екологічне виробництво, з'являються громадські та наукові організації, що пропагують цей спосіб господарювання та його переваги, однак цього недостатньо для розвитку вітчизняного ринку екологічної продукції.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Проведені теоретичні дослідження з проблеми переходу аграрного виробництва на екологічно орієнтований шлях розвитку, дозволили прийти до таких висновків:

— техногенний принцип розвитку не забезпечує стійкість аграрного виробництва; потрібен новий підхід

до організації виробництва, заснований на принципах екологізації;

— екологізація як фактор сталого розвитку аграрного виробництва забезпечує підвищення економічної ефективності виробництва шляхом підтримки спаду потенційної родючості ґрунту і її розширеного відтворення за рахунок раціональної організації сільськогосподарських угідь, використання адаптивних систем землеробства; поліпшення якості продукції і підвищення її конкурентоспроможності;

— екологічне аграрне виробництво має конкурентні переваги: прямий вплив на здоров'я населення шляхом виробництва високоякісної і фізіологічно повноцінної продукції;

— стимулювання підвищення цін на продукцію та отримання більш високих доходів агровиробників;

— для масового розвитку екологічного аграрного виробництва, насамперед, необхідні: наявність нормативно-правової бази, що регламентує властивості продуктів харчування, у тому числі визначення поняття "екологічний продукт" та його законодавчого закріплення; створення національних стандартів з екологічного аграрного виробництва на основі гармонізації з міжнародними стандартами;

— розробка регіональних програм підтримки розвитку екологічного аграрного виробництва, а також організація підготовки та перепідготовки фахівців у цій галузі; використання фінансових та економічних механізмів стимулювання розвитку ринку екологічної продукції в Україні, враховуючи успішний досвід інших держав у цьому напрямі, і створення його інфраструктури в регіонах.

Аналіз економічного та екологічного стану аграрного виробництва країни, особистий практичний досвід автора в організації екологічного аграрного виробництва в умовах регіону дозволили зробити наступний висновок. У перехідний до ринку період в аграрному виробництві країни з'явилися різні організаційні форми господарювання і перехід на екологічне виробництво повинен відповідати меті і напрямку розвитку кожного окремого підприємства. Це дозволило автору визначити стратегічні напрямки організації аграрного виробництва на екологічній основі.

Для формування ринку вітчизняної екологічної продукції при масовому розвитку даного способу господарювання необхідна підтримка виробників з боку держави, розробка програм з підготовки фахівців екологічного сільського господарства та розвиток екологічного підприємництва.

Результати проведених досліджень підтверджують: організація екологічного аграрного виробництва спрямована на отримання високоякісної продукції, підвищення і відтворення ґрунтової родючості, забезпечуючи сталий розвиток галузі. Для розвитку екологічного аграрного виробництва в Україні наявні всі необхідні умови. Її конкурентні переваги дозволяють освоювати даний спосіб господарювання в широких масштабах.

Нинішнє кризове становище аграрного виробництва країни не є перешкодою для організації екологічно орієнтованого виробництва, а навпаки, освоєння цього способу господарювання виступає як один з найважливіших напрям подальшого перспективного розвитку галузі.

Література:

1. James G. Beierlein, Kenneth C. Schneeberger, Donald D. Osburn. Agribusiness management — Waveland Press, Inc., 4-th edition, 2004 — 354 p.

2. Концепція загально державної програми сталого розвитку сільських територій України на період до 2020 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.swab-rural.org.ua>

3. Діброва А.Д. Сучасне трактування державного регулювання аграрного сектору економіки / А.Д. Діброва // Економічна теорія. — 2007. — № 1. — С. 76—84.

4. Кирюшин В.В. Еколого-економические проблемы агротехнологической политики / В.В. Кирюшин // Общество и экономика. 2003. № 7—8. — С. 92—116.

5. Могильний О. Державне регулювання аграрного виробництва в період трансформації до ринку / О. Могильний. — К., 2002. — 333 с.

6. Попова О.Л. Сталий розвиток агросфери України: політика і механізми / О.Л. Попова. — К.: 2009. — 351 с.

7. Мельник Л.Г. Екологічна економіка: підручник підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Л.Г. Мельник. — 2-ге вид., випр. і доп. — Суми: ВДТ "Університетська книга", 2003. — 348 с.

8. Екологізація сучасного суспільного життя в контексті подолання екологічних загроз і зміцнення екологічної безпеки / І.М. Синякевич, А.А. Головка, В.Р. Ковалишин, А.М. Польовський // РВВ НЛТУ України. — 2015. — № 13. — С. 186.

References:

1. Beierlein, J. G. Schneeberger, K. C. and Osburn, D. D. (2004), Agribusiness management, Waveland Press, London, UK.

2. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), "The concept of total national program for sustainable development of rural areas of Ukraine till 2020", available at: <http://www.swab-rural.org.ua> (Accessed 27 September 2020).

3. Dibrova, A. D. (2007), "Modern interpretation of state regulation of the agricultural sector of the economy", Ekonomichna teoriia, vol. 1, pp. 76—84.

4. Kirjushin, V. V. (2003), "Ecological and economic problems of agrotechnological policy", Obshchestvo i jekonomika, vol. 7—8, pp. 92—116.

5. Mohyl'nyj, O. (2002), Derzhavne rehulivannia ahrar-noho vyrobnytstva v period transformatsii do rynku [State regulation of agricultural production in the period of transformation to the market], Kyiv, Ukraine.

6. Popova, O. L. (2009), Stalij rozvytok agrosfery Ukrainy: polityka i mehanizmy [Sustainable development of Ukraine's agrosphere: the policy and mechanisms], Kyiv, Ukraine.

7. Melnyk, L. H. (2003), Ekologichna ekonomika [Ecological Economics], 2nd ed., Universytetska knyha, Sumy, Ukraine.

8. Syniakevych, I. M. Holovko, A. A. Kovalyshyn, V. R. and Polovskyi, A. M. (2015), "Ecologization of modern social life in the context of overcoming environmental threats and strengthening environmental safety", RVV NLTU Ukrainy, vol. 13, pp. 186.

Стаття надійшла до редакції 27.11.2020 р.